

قطار گردشگری برنامه‌ای در راه آهن ایران

فاطمه اسمعیلی^۱
حمید علیپور صیجی^۲
محمود فخرانی گشتی^۳
فرزانه نظری زاده^۴

دست یابد و از این طریق یکی از رسالت‌های مهم خود را در قبال جامعه، جامه عمل بپوشاند. در این زمینه می‌توان از ظرفیت‌های جدید جهت سرمایه‌گذاری‌های مناسب استفاده کرد و یا از ظرفیت موجود در زمان‌های کاهش تقاضا با الگوبرداری از بهترین تجارب موجود در دنیا برای رویدادهای فصلی هر منطقه دارای راه آهن، بسته گردشگری ریلی را تدارک دید. می‌توان قطارهای گردشگری را به دو نوع گردشگری مسیر و گردشگری مقصد تقسیم‌بندی کرد. در گردشگری مسیر، هدف استفاده از زیبایی‌ها و مناظر طبیعی مسیر است و مشخصه اصلی واگن‌های آن فراهم کردن دید وسیع است. اینگونه قطارهای گردشگری برای مسافت‌های کوتاه کاربرد دارند و زمان سیر در آنها طولانی است. استفاده از مناظر طبیعی با سرعت سیر کم جهت عکسبرداری و فیلمبرداری و

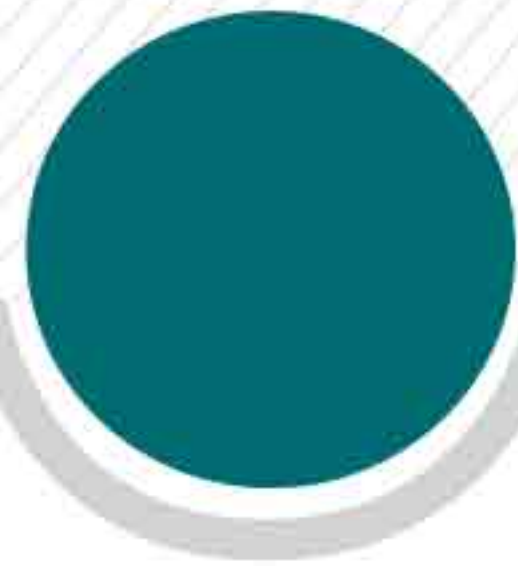
زیرا در این طرح هدف، طراحی بسته گردشگری در مسیرهای متفاوت در فصول کم تقاضای سال می‌باشد و مسافران می‌توانند با انتخاب قطار به عنوان وسیله حمل و نقل و با استفاده از امکانات موجود در آن از جمله واگن خواب، رستوران، واگن مخصوص دوچرخه و موتور سیکلت، واگن استحمام مجهز به وان و دوش، بدون متحمل شدن هزینه‌های مازاد جهت اقامت در هتل‌ها، با صرف هزینه کمتر از کیفیت مناسب قطارهای گردشگری، یکی از بهترین تجارب سفر را با قطار در ایران به دست آورند. در مقابل راه‌آهن می‌تواند با بهره‌گیری از این فرصت ظرفیت خود را در فصولی از سال که تقاضای حوزه مسافری کاهش می‌یابد با ایجاد و تسهیل خدمات این‌چنینی افزایش دهد و به توسعه حمل و نقل ریلی و افزایش جذابیت و محبوبیت خود در سطح جامعه و اقشار متفاوت

در حالی که میزان تصادفات جاده‌ای در کشور، ایران را در صدر پرتیسک‌ترین کشورهای دنیا در حمل‌ونقل جاده‌ای قرار داده و ناوگان هوایی نیز به دلیل وابستگی به تولیدات صنایع هوایی در دیگر کشورها با محدودیت‌های بیشتری برای توسعه مواجه است، راه‌آهن توان بالایی در جلب توجه گردشگران خارجی به ایران و سفر با این وسیله نقلیه خواهد داشت. از این‌رو توجه به توسعه زیرساخت‌های ریلی در کشور، یکی از مهم‌ترین اقدامات در زمینه رونق گردشگری است و نیز صورتی متفاوت و جذاب از سفرهای داخلی را به دنبال خواهد داشت.

قطار گردشگری برنامه‌ای در راه آهن ایران

حمل‌ونقل را می‌توان شاه‌رگ اصلی صنعت جهانگردی دانست. بروز کوچکترین چالش در این سیستم می‌تواند تمام برنامه‌ریزی‌های شخص را به هم ریزد. سرمایه‌گذاری در صنعت حمل‌ونقل هر کشور جزو زیرساخت‌ها و زیربنای توسعه آن کشور محسوب می‌شود و در واقع نخستین گامی است که برای بهبود صنعت جهانگردی و توسعه حمل‌ونقل

برداشته می‌شود. حمل‌ونقل ریلی از مزایای بیشتری نسبت به سایر شقوق حمل‌ونقل برخوردار است از جمله می‌توان به مصرف انرژی کمتر، تولید آلاینده کمتر، ایمنی بیشتر، ظرفیت بالای حمل مسافر و... اشاره کرد. هدف مورد نظر در این طرح، توسعه حمل‌ونقل ریلی با استفاده از امکانات موجود و ارتقاء سطح کیفی خدمات و دستیابی به استانداردهای جهانی با صرف کمترین هزینه از سوی مسافران و گردشگران است.

گاه‌ها توقف در قسمت‌هایی از مسیر در طول بلاک میسر است. قطارهای گردشگری مسیر دارای واگن‌های اتوبوسی صندلی هستند و ترجیحا باید دارای فضای رفت و آمد مناسب برای تردد گردشگران (راهروی وسیع) باشند. برای راه‌اندازی این نوع قطار در ایران می‌توان از قطارهای اتوبوسی با امکانات پنجره‌های وسیع، راهروهای مناسب، سیستم واگن دارای روشنایی و تهویه مطبوع استفاده کرد. نوع دوم قطارهای گردشگری با عنوان گردشگری مقصد است. هدف از این نوع سفر بازدید از نقاط گردشگری واقع در شبکه ریلی از جمله اصفهان، شیراز، کرمان، یزد و... است. مشخصه گردشگری مقصد مسافت طولانی‌تر و زمان سیر زیاد نسبت به گردشگری مسیر است و واگن‌ها دارای کوپه خواب، سرویس حمام، صوت و تصویر، GPS، رستوران و کافی شاپ و... است. این نوع قطار گردشگری جهت مقرون به صرفه شدن سفر به عنوان وسیله جابه‌جایی گردشگران و اقامتگاه در شب بدون هزینه‌کرد اضافی جهت هتل‌ها و مراکز اقامتی در نظر گرفته می‌شود و گردشگران می‌توانند در طول روز به بازدید از مناطق گردشگری بپردازند. در ایران اولین تجارب گردشگری ریلی به سال ۱۳۹۲ باز می‌گردد. سالی که در آن اولین تور ریلی با نام "عقاب طلایی" با تعداد ۴۷ مسافر خارجی و ۲۷ خدمه از مسیرهای تبریز، زنجان، یزد، اصفهان، شیراز و تهران عبور کردند. پس از آن در سال ۱۳۹۳ چهار تور ریلی با تعداد ۲۴۲ مسافر و ۸۸ خدمه و در سال ۱۳۹۴، هشت تور ریلی با تعداد ۳۴۲ مسافر و ۱۰۶ خدمه و در سال ۱۳۹۵ چهار تور ریلی با تعداد ۱۵۸ مسافر و ۷۲ خدمه با قطار گردشگری ایران به بازدید از مناطق زیبای شهرها و شبکه ریلی پرداختند.

ورود واگن‌های لوکس به ناوگان داخلی، علاوه بر اینکه خود جذابیتی توریستی به‌شمار می‌رود، امکان تعریف مسیرهای جدید را برای گردشگران

خارجی فراهم و زمان توقف آنها را در ایران بیشتر می‌کند. این به معنای کسب درآمد بیشتر از این طریق و منتفع شدن نقاط بیشتری از کشور از دستاوردهای توسعه گردشگری خارجی است. امکان اقامت شبانه در این قطارها، در شرایطی که هتل‌های ۵ ستاره در کشور با کمبود مواجه است، شرایط مطلوبی است که پیش روی گردشگری ورودی ایران قرار گرفته است. همچنین پی‌موندن مسیر در شب، یعنی زمانی که مسافران قطار در حال استراحت شبانه هستند بهره‌وری این سفرها را افزایش داده و سبب می‌شود در مدت زمان کمتر، بازدیدهای بیشتری انجام شود. از سوی دیگر، با حذف هزینه مراکز اقامتی از سبد هزینه مسافران، میزان هزینه‌کرد آنها در خرید صنایع‌دستی و استفاده از دیگر خدمات گردشگری افزایش می‌یابد که این خود می‌تواند عامل رشد صادرات نامرئی کشور باشد. ورود گردشگران از این طریق به ایران در دوره‌های نخست با بازتاب گسترده‌ای در جهان همراه بود. به همین ترتیب، تداوم جریان ورود خارجی‌ها با این قطارهای لوکس به معرفی هرچه بیشتر راه آهن ایران در رسانه‌ها انجامید و تبلیغاتی که با این شیوه صورت گرفت، با دیگر روش‌های پرهزینه قابل مقایسه نیست. علاوه بر تاثیری که ورود این قطارها بر گردشگری ایران دارد، درآمد راه‌آهن هم می‌تواند از این طریق افزایش یابد و نیز به‌وسیله مطرح شدن نام راه‌آهن در مسیر توسعه گردشگری کشور و معرفی شبکه ریلی ایران در جهان کمک شود. قطار گردشگری با دارا بودن فاکتورهای ذیل از قطارهای عادی متمایز می‌شود:

- ۱- استفاده از ناوگان جدید و استاندارد با قابلیت سیر در تمام مسیرها دارای واگن‌های خواب و صرف غذا و...
- ۲- می‌تواند هم سفری لوکس و با قیمت مناسب باشد.
- ۳- سفری آهسته با هدف گشت و گذار و صرف غذا در یک برنامه کوتاه

مسافت
۴- انجام تورهای دایره‌ای یا خطی به شهرهای دور یا نزدیک و توقف چند ساعته یا چند روزه در آن شهرها، سپس بازگشت همان مسافران مستقیما به نقطه عزیمت
۵- بسته دو یا چند روزه گردشگری با قطار و اقامت در هتل (در میانه سفر و حتی چندین شهر) یا اقامت در واگن‌های خواب در سیر شب به همراه غذا و بازدید از مناطق تاریخی و تفریحی
۶- قطارهای فصلی و غیر متداول یکبار در سال به مناسبت یک رویداد تاریخی، طبیعی و فصلی مانند تماشای رنگ‌های فصل پاییز و...

مزیت قطار گردشگری برنامه‌ای:

- استفاده از ظرفیت‌های خالی ناوگان در نیمه دوم فروردین تا نیمه اول خرداد و نیمه دوم سال از اول مهر الی ۱۵ بهمن ماه به غیر از اعیاد و ایام
- استفاده از ظرفیت‌های خالی مراکز گردشگری که عموماً در نیمه دوم سال به دلیل فعالیت مراکز آموزشی و دانشگاهی با کاهش معنی‌دار مراجعان مواجه می‌شود که می‌توان با ارایه بسته‌های تخفیف‌دار استفاده از خدمات اقدام به تشویق گردشگران کرد و از سوی دیگر ظرفیت‌های بالقوه ناوگان مسافری را با برگزاری چنین طرح‌های اقتصادی به ظرفیت‌های بالفعل تبدیل کرد.
- کمک به افزایش تولید ناخالص ملی

در معرفی گردشگری ریلی می‌توان در مسیرهای مشخص و در بازه‌های زمانی کم تقاضا، قطار گردشگری را با سازمان مناسب و مجهز به واگن خواب، رستوران، حمل وسایل نقلیه سبک (دوچرخه، موتور سیکلت و...)، استحمام و... وارد سیر کرد تا مسافران داخلی و خارجی در راستای توسعه حمل و نقل ریلی و افزایش محبوبیت آن در مسیرهای پیشنهادی ذیل با قیمت مناسب بتوانند ضمن بهره‌مندی از خدمات مناسب این نوع سفر

بدون صرف هزینه اقامت در مکان‌های دیگر از امکانات داخلی قطارها در طول سفر استفاده کرده و سفری متفاوت با قطار را تجربه نمایند.

نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت صنعت گردشگری و در ذیل آن گردشگری ریلی، برنامه‌ریزی سیر قطارهای گردشگری باید به گونه‌ای باشد که در درجه اول ملزومات این قطار شامل زمان حرکت، زمان ورود به مقصد بین راهی و مقصد نهایی و مدت زمان توقف در ایستگاه‌های مد نظر تامین شود، ثانياً برنامه حرکت این قطار با برنامه حرکت قطارهای برنامه‌ای داخلی تداخل نداشته باشد. همچنین تعریف مسیرهای جدید با توجه به امکانات موجود نیز باید یکی از اهداف مهم در مسیر توسعه گردشگری کشور قرار گیرد. گردشگری ریلی به‌عنوان یکی از امن‌ترین، کم‌هزینه‌ترین و نوسالزئیک‌ترین شیوه‌های سفر قابلیت‌های زیادی برای توسعه دارد و در این راه با تدوین دستورالعمل‌ها و همکاری‌های متقابل بین سازمان‌های ذیربط می‌توان به رشد گسترده و اهداف چندگانه برای رسیدن به توسعه پایدار دست یافت.

۶- منابع

- 1- Hall, C. J., Page, S. J. 2002. The Geography of Tourism and Recreation. Environment, Place and Space. London: Routledge.
- 2- <http://toprail.org/>
- ۱- کارشناس برنامه ریزی و کنترل، شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران
- ۲- رئیس گروه برنامه ریزی و تحلیل سیر قطارهای مسافری، شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران
- ۳- کارشناس مسئول برنامه ریزی و نظارت بر کنترل، شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران
- ۴- کارشناس برنامه ریزی و کنترل، شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران